

Домінуючі конфігуратори чинників еволюційної економіки якості

Кухтін К.В., Харківська національна академія міського господарства

Сучасне капітальне будівництво – найважливіша генераційна галузь народного господарства, галузь матеріального виробництва й економічної діяльності у якій постійно проходить процес впровадження капітальних вкладень, технологічних інновацій з ціллю створення та реконструкції основних фондів народного господарства призначених для еволюційного розвитку економіки, які постійно супроводжуються проблемами і можливостями. «Проблеми і можливості виникатимуть до тих пір, поки в світі відбуваються зміни. Проблеми і можливості є атрибути постійно еволюціонуючого світу» І. Адісес. Капітальне будівництво як макрогалузь економіки, як соціальна виробничо-економічна система існує сотні й тисячі років в історії еволюції людської цивілізації, є базовим видом діяльності. Структура, параметри елементів і підсистем, алгоритми функціонування, зовнішні й внутрішні зв'язки галузі постійно еволюціонують, змінюються і замирають при припиненні капітальних вкладень. На цих циклічних економічних принципах базується капітальне будівництво, генеруюча галузь народного господарства, яка займає майже 11% економічної діяльності України. Галузь має свою специфіку діяльності, а продукція галузі носить строго індивідуальний характер і призначена тільки для конкретного замовника. За допомогою капітальних вкладень в галузь капітального будівництва здійснюється державне управління й регулювання на всіх ієрархічних рівнях згідно з пропорціями й темпами еволюційного розвитку інших галузей народного господарства та їх інфраструктури. За даними Антимонопольного Комітету України в будівельній галузі за період 2002-2008рр. (період доступної інформації в Інтернет) сформовано майже 2'900 концентрованих суб'єктів господарювання (холдінги, акціонерні товариства, асоційовані підприємства) та близько 20'000 суб'єктів малого підприємництва - великі, середні і малі підприємства, індивідуальні підприємці (надалі – підприємства). Важливість еволюції галузі достовірно визначена тим, що збільшення одного робочого місця в галузі вимагає більше чим шестикратного збільшення робочих місць забезпечуючих галузей. Цей факт, згідно концепції відношень приросту темпів еволюції основних фондів (основного капіталу) й збільшення чисельності зайнятих робітників по Й. Шумпетеру, дає можливість передбачити збільшення приросту випуску продукції, а значить і валового національного продукту, приблизно на 3,5-4%. Нами досліджена еволюція екстенсивних чинників в економіках України і Росії за 1990-2010рр. (рис.1, 2).

Рис 1. Еволюція показників економіки України за 1990-2010рр.

Економічне середовище пострадянських країн в умовах їх постійної трансформації характеризується високим рівнем нестабільності, що ускладнюється дією як екзогенних так і ендегенних чинників. До них, в першу чергу, відносяться чинники нестабільності глобальної економіки та чинники нестабільності, пов'язані з виходом економік країн колишнього СРСР на рівень економічного життя населення до їх роз'єднання (показники економічні 1990р. - величини, критерії, параметри, індикатори, рівні, вимірники, за допомогою яких представляється можливою оцінка стану економіки країни (регіону, підприємства, домогосподарства).

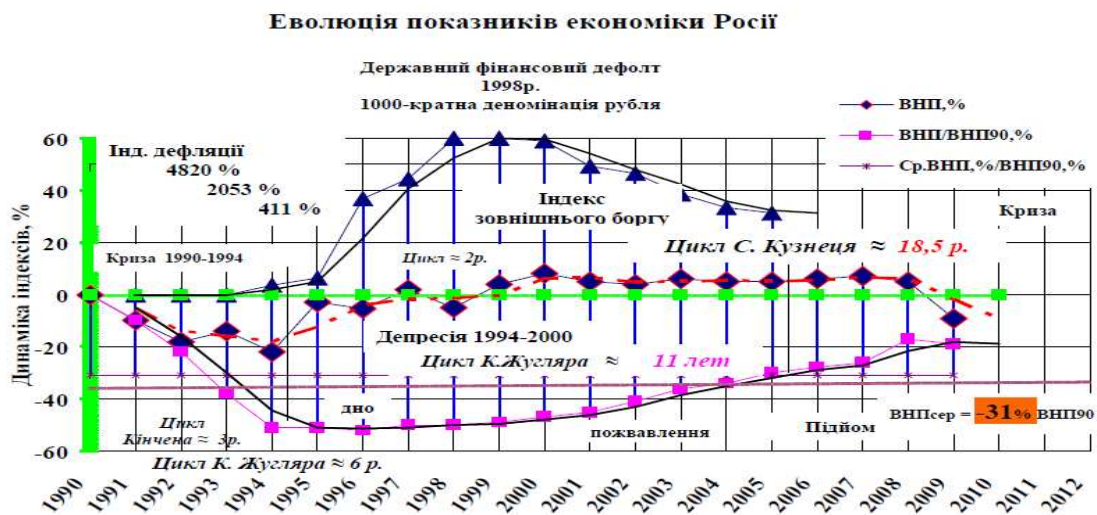

Рис 2. Еволюція індикаторних показників економіки Росії за 1990-2010рр.

Застосування вказаних показників дозволяє судити про економічний розвиток, зростання, підйом або спад економіки країн (відтворення економіко-технологічних циклів вказані на рис.1,2). Економічні показники залежно економічним принципам дослідницького підходу енциклопедично розрізняють на 23 основних економічних принципи: взаємності; вирівнювання; горизонталь-ній справедливості; грошового вимірювання; єдиноначальності; виключення; кінцевого результату; кредитування; найбільшого сприяння; оподаткування; «прихованої руки А. Сміта»; Парето; пропорційній взаємності Арістотеля; простого віддзеркалення витрат; раціональної поведінки Людини; субсидарності - розподілу соціальної допомоги; маркетингу; менеджменту; планування інновацій; підвищення продуктивності праці; побудови ідеальної організації; побудови структури організації; управління; ефективного управління персоналом. Сфера

принципів бухгалтерського обліку має таку ж кількість підходів. Їх взаємодія та застосування потребують єдиної моделі економіко-технологічного та фінансово-монетарного підходу для оцінки продукції капітального будівництва. В своїх історичних дослідженнях економіки В.І. Торкатюк відзначає: «Із світового досвіду відомо, що економічна криза в першу чергу руйнує будівельну індустрію. Із проголошенням України незалежною державою, істотно порушилася господарсько-економічна ситуація, у якій функціонує будівельний комплекс. Складність проблеми збільшується ще й тим, що з розпадом Союзу розірвалися багато зв'язків у системі будматеріалів, промисловості дорожнього й будівельного машинобудування. Пожвавлення й вихід економіки України із кризи характеризується зростанням інвестицій, особливо в будівельну галузь». Це 1-й конфігуратор домінуючих чинників. «Інституціональна система суспільства, її характер, структура, її здатність захищати право власності й чітко виконання контрактів, стимулювання інновацій, забезпечення ефективної діяльності господарюючих суб'єктів, здобуває сьогодні першорядне значення», по В.П. Решетило. Еволюційний економічний інституціоналізм базою прогнозу та займає найактуальніший напрямок в еволюційній економіці. Еволюція галузі в Україні - найважливіша передумова безперервної інноваційно-технологічної еволюції усіх макро- генеруючих галузей матеріального виробництва, економічного прориву в промисловості, сільському господарстві, енергетиці й ін. Найважливіше завдання галузі є адаптація до соціального і навколишнього середовища, яке постійно змінюється (еволюціонує) і в задоволенні потреб індивідуальних заказників на засадах еволюції економічних інституцій як сталого комплексу правил, принципів, норм економічної поведінки за допомогою яких зорганізується практична взаємодія економічних індивідуумів суспільства та здійснюється адаптація до умов економічного існування держави. Це 2-й конфігуратор чинників.

Підвищення продуктивності та якості суспільної праці на основі технологічного прогресу та еволюція головного компонента суспільного інтелекту – науки, яка визначає Людину та її інтелект центром прогресу, повинні корелювати з обов'язковим підйомом матеріального добробуту й рівня якісного життя суспільства. Це 3-й конфігуратор чинників.

Але проблема реалізації цих принципів і положень в тому, відзначає в своїх дослідженнях В.І. Торкатюк, «що різко збільшилися проблеми можливості економічних взаємодій, збільшилася непогодженість і невизначеність змін, що відбуваються. Існуючі організаційні структури капітального будівництва являють собою безліч різнорідних і неідентичних по функціях, територіально й галузево розчленованих компонентів, а їх об'єднання в систему єдністю мети – створенням готової продукції, є чисто традиційним. Підприємства капітального будівництва здатні забезпечити на рівні генпідрядника можливість управління технологічним процесом зведення нескладного будівельного об'єкта в обсязі менше 10%, що приводить до проблеми довгобудів». Ці проблеми є наслідком негативного вибору

технологій циклів прогнозного управління, як форми конкретизації наукового передбачення на короткострокові, середньо-строкові та довгострокові періоди, що і є мотивацією нашого дослідження. Це 4-й конфігуратор чинників.

Проведений нами аналіз економічного стану галузі та підприємств капітального будівництва України підтвердив ці положення. Згідно даних Держком-стату України, обсяги підрядних робіт, виконані власними силами підприємств галузі зросли з 9'458,5 в 2001р. до 38'030,6 млн. грн. на 2007р., а загальний обсяг будівельних робіт виріс із 12'024,6 в 2001 р. до 53'524,6 млн. грн. на початок 2008р. (кращий показник років незалежності). Ці цифри відзначають позитивну тенденцію кількісного росту, але, по даним податкового комітету, 2007р. завершило із прибутком 58,4% підприємств галузі із фінансовим результатом 475,9 млн. грн., а 41,6% підприємств мали збитки на суму 447,4 млн. грн. З 2008р. темпи роботи галузі різко знизилися. Наведені дані демонструють у цілому по Україні, при збільшенні майже у 4-ри рази загальних обсягів будівельних робіт за період 2001-початок 2008рр., дуже низьку ефективність і якість функціонування будівельних підприємств (рис.3). 41,6 % збитків підприємств галузі – негативний показник. З 2008-2010рр. ці показники погіршились. Підвищення якості функціонування галузій підприємств є 5-м конфігуратором чинників.

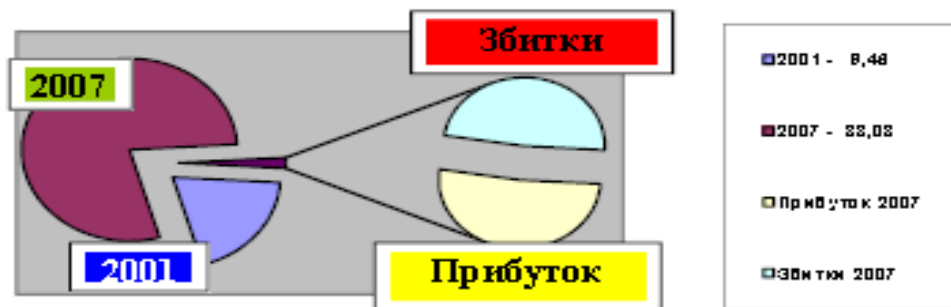

Рис. 3. Ефективність діяльності будівельної галузі України за період 2001-2007 рр. (у млн. грн.)

Разом з тим, функціонування галузій підприємств капітального виробництва визначається безліччю різних по своїй природі позитивних (стабілізуючих) і негативних (дестабілізуючих) чинників виробництва. Позитивні чинники фундаментальна економіка розглядає як ресурси, що використовуються для створення життєвих благ. Ними є: праця, земля, капітал, підприємницькі здатності, інформація. У той же час сучасна, так звана «ресурсна» концепція еволюційної економіки підприємств, припускає більш розгалужену систему чинників виробництва: організацію формування якості продукції; організацію виробничо-економічної системи підприємств; технічні ресурси з оборотними й необоротними активами; технології виробництва; ресурси підприємств (будинки, споруди, земля); оборотні засоби (матеріали); інформаційні ресурси; людські й фінансові ресурси; управління й підприємницькі здатності. Ці чинники (для подальшого використання управлінських інструментаріїв SWOT-аналізу й ін.) ми

структуруємо у квадроконфігуратор GETS (Government – закони;Ekonomi – економіка;Technology- технології;Society– суспільство, які ми розглядаємо як зовнішні та внутрішні чинники,*Автор*).Квадро-конфігуратороб'єднує чотири зовнішніх та протидіючі ним внут-рішні сили підприємства.Постійний технічний розвиток суспільства й динаміка економічного середовища залежать від таких позитивних чинників виробництва, як технологічні й інформаційні ресурси, а також підприємницькі здатності. Розгляд стабілізуючих і дестабілізуючих факторів це 6-йконфігуратор чинників.

На рубежі ХХІст. відбулась, по нашим розрахункам, еволюційна зміна історичної парадигми розвитку людської цивілізації на ноосферну генодігмину (генодігму – аналог парадигми; поняття і теорію генодігмини розкрито нами).Нова історична ноосферна генодігміна символізує своєю появою події, які є початком синтетичного еволюційного прориву Людства до управляємої генодігмальної соціоприродної синтетичної еволюції. Соціоприродну еволюцію прогнозував і науково обґрунтував у науковій теорії про ноосферу великий вчений В.І. Вернадський, та в наш час розвиває О.І. Субетто. «Синтетична революція» це: «системна революція виробництва» на базі суспільного інтелекту – еволюціонуючої науки; «системна революція науки», «людська революція», що визначають Людину і його інтелект центром прогресу; «інтелектуально-інноваційну революцію», що відображає процеси інтегративної інтелектуалізації всіх видів прогресу – науково-технічного, економічного й соціального, а також «квалітативну (якісну) революцію», що визначає головними фактори якості прогресу цивілізації» Це 7-а інтегрована сукупність чинників. Еволюційна зміна парадигм являє собою наукову революцію. Маємо право, представити схему-модель нової історичної генодігмальної синтетичної теорії еволюції- прориву Людства до керованої соціоприродної еволюції, як– синтетичної еволюції по В.І. Вернадському, в призмі метода компаративізму, (рис. 4).Метод компаративізму - метод дослідження, що дозволяє виявляти за допомогою порівняння загальне і особливе в історичних явищах, ступені і тенденції їх розвитку. Назву терміну «синтетична теорія еволюції» ми, запозичили у Дж. Сімпсона, який одним із перших використав його в теорії еволюції (1949р.). В еволюційній економіці якостінами застосовуються методи дослідження, розбудовані на вищевказаних конфігураторах чинників:

Рис. 4. Схема-модель нової історичної генодігмальної синтетичної теорії еволюції прориву Людства до керованої соціоприродної еволюції

еволюційно-генетичні, засновані на принципі зустрічно-паралельного діалектичного підходу; системно-синергетичний з головними елементами системно-структурного аналізу; еволюційно-історичний метод з врахуванням різних етапів, епох, фаз і підфаз еволюції та факторів генного наступництва і змін; компаративізм як порівняльний метод дослідження; метод еволюційного геометричного моделювання еволюційних процесів економічних явищ і процесів; методи логічного дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, метод гіпотез та ін. Ці методи дослідження, розбудовані на вищевказаних конфігураторах чинників, є робочими механізмами, через які теоретичні дослідження переводяться нами у площину реальності та стають працюючою теорією